

(א) [בכרת מה. וע"פ] (ב) אבות פ"ה מ"ו [ע"פ] מכלתא בשלח סוף פ"ה (ג) מדרס לט; ד. (ד) [במ"א] (ה) [בכרת מה. חולין וטותן]. (ו) [בכרת מה. חולין קל:]. (ז) וע"פ מ"פ חולין קל: ד"ה דורשי ממוות מ"ש בשם הערוך. (ח) [שם אמת רבה קטו:]. (ט) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (י) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (יא) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (יב) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (יג) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (יד) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (טו) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (טז) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (יז) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (יח) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (יט) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (כ) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (כא) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (כב) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (כג) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (כד) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (כה) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (כו) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (כז) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (כח) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (כט) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות]. (ל) [שם אמת רבה וע"פ ד"ה דורשי ממוות].

תורה אור השלם

1. ?? קנני ראשית דרבנן קדם פספגליי מוא: משלי ח כב
2. בטרם הרים ילדו ותחולל ארץ ותבל ומעולם עד עולם אמה אלה: תהלים צ ב
3. [שם אגוש עד דבא ותאמר שובו בני אדם: תהלים צ ג
4. וישע ?? אלהים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יקרא: בראשית ב ה
5. כי ערוך מאתמול קמתה גם היא לפלך הרוך העמיק הרוב מדרתה אש וצעים וצורה בשמת ?? כנחל גפרית בקרה קה: ישעיהו לו לג
6. כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו: ירמיהו יז יב
7. קדי שמו לעולם לפני שמו יגן שמו והקרבנו בו כל גוים יאשרוהו: תהלים עז ז
8. והצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תולעת ואשם לא תהבד והיו ידקאו לקב בשר: ישעיהו סו כד
9. וקרא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בקר יום הששי: בראשית א לא
10. ואלה בני צבעון ואיה וצנה הוא ענה אשר מקצא את הימים במוקד ברעתו את החמרים לצבעון אביו: בראשית לו כד
11. אלה בני שעיר אשר ישבו הארץ וטוען ושובל וצבעון וצנה: בראשית לו כ

מוסף רש"י

דורשי המורות. קשרים סתומים הכלולים במורה (בכרות כד.). שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה. נמצא שהוא אחיו וינו (רש"י ב"ב קסו.). ומנו רבה. רבה נמי קיי שטר מלכה והלכתא נמי סומיה (רש"י שם וע"י גיטין עד.).

מוסף תוספות

א. דילמא הא דחשיב ענה עם בני שעיר היינו משום דבני בניו הרי הם כבנים ולעולם היה בן צבעון משאחו ולא מאמו. מ"פ כ"ט. ב. דאלה בני שעיר דחשיב ענה היינו משום אשתו של שעיר קרי להו בני שעיר. מ"פ שאלק.

מקום שנהגו פרק רביעי פסחים

גד.

ואיש תבונה ידלנה. הבין מה היה בלבו של עולא שהיה מסתכל בו: ואינוהו כמאן סבריה. עולא ורבה שלא רלו להודות לדברי רבי אבא: **עמא דבר.** נהג: **צאור שצנא.** שהיה בצנח שלדק היום ומכל מקום ממלאכת עבירה שצנח שלדק צהימר כגון של חיה ושל חולה או נר הדולק מערב יום הכפורים מזכרין אף צמוצאי יום הכפורים דההיא צרכה משום דדבר חידוש הוא לו שלא נהנה מן האור היום: **צאור היוצא מהעצים.** דנצנא עכשיו אין מזכרין עליו צמוצאי יו"כ אלא צמוצאי שצנח שאף הוא תחילת צריית אור:

ואיש תבונה ידלנה מיום עמוקים עצה בלב איש זה עולא ואיש תבונה ידלנה זה רבה בר בר חנה ואינהו כמאן סבריה כי הא דאמר ר' בנימין בר יפת אמר רבי יוחנן "מברכין על האור בין במוצאי שבת בין במוצאי יום הכפורים וכן" עמא דבר מיתבי אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת והואיל ותחילת ברייתו הוא וכיון שרואה מברך מיד רבי יהודה אומר סודרן על הכוס ואמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה לא קשיא כאן באור ששבת כאן באור היוצא מן העצים ומן האבנים תני חדא? אור היוצא מן העצים ומן האבנים מברכין עליו ותני חדא אין מברכין עליו לא קשיא כאן במוצאי שבת כאן במוצאי יום הכפורים רבי מפורן רבי חייא מכנסן אמר רבי יצחק בר אבדימי אע"פ שרבי מפורן חוזר וסודרן על הכוס כדי להוציא בניו ובני ביתו ואור במוצאי שבת איברי והא תניא? עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות אלו הן באר והמן וקשת כתב ומכתב והלוחות וקברו של משה ומערה שעמד בו משה ואלוהו פתיחת פי האתון ופתיחת פי הארץ לבלוע את הרשעים רבי נחמיה אומר משום אביו אף האור והפרד ר' יאשיה אומר משום אביו אף האיל והשמיר רבי יהודה אומר אף הצבת הוא היה אומר צבתא בצבתא מתעבדא וצבתא קמייחא מאן עבד הא לאי בריה בידי שמים היא אמר ליה אפשר יעשנה בדפוס ויקבענה כיון הא לאי בריה בידי אדם היא לא קשיא הא באור דידן הא באור דגיהנם אור דידן במוצאי שבת אור דגיהנם בערב שבת איברי והא תניא? שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם ואלו הן תורה ותשובה וגן עדן וגיהנם וכסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח תורה דכתיב ו'ה' קנני ראשית דרכו תשובה דכתיב? בטרם הרים יולדו וכתוב? תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם גן עדן דכתיב? ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וגיהנם דכתיב? כי ערוך מאתמול תפתה כסא הכבוד ובית המקדש דכתיב? כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו שמו של משיח דכתיב? יהי שמו לעולם לפני שמש יגון שמו אמרי חללה הוא הנברא קודם שנברא העולם ואור דידיה בערב שבת ואור דידיה בערב שבת איברי והתניא רבי יוסי אומר אור שברא הקב"ה בשני בשבת אין לו כבייה לעולם שנאמר? ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה ואמר רבי בנאה בריה דרבי עולא מפני מה לא נאמר כי טוב בשני בשבת מפני שנברא בו אור של גיהנם ואמר רבי אלעזר אע"פ שלא נאמר בו כי טוב חזר וכללו בששי שנאמר? וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד אלא חללה קודם שנברא העולם ואור דידיה בשני בשבת ואור דידן במחשבה עלה ליבראות בערב שבת ולא נברא עד מוצאי שבת דתניא ר' יוסי אומר שני דברים עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ולא נבראו עד מוצאי שבת ובמוצאי שבת נתן הקב"ה דיעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה והביא שני אבנים? וטחנן זו בזו ויצא מהן אור והביא שתי בהמות והרכיב זו בזו ויצא מהן פרד רבן שמעון בן גמליאל אומר פרד בימי ענה היה שנאמר? הוא ענה אשר מצא את הימים במדבר? דורשי? חמורות היו אומרים ענה פסול היה לפיכך הביא פסול לעולם שנאמר? אלה בני שעיר החורי וכתוב אלה בני צבעון ואיה וענה? אלא מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה ודילמא תרי ענה הוו? אמר רבא אמינא מילתא דשבור מלכא לא אמרה ומנו שמואל איכא דאמרי אמר ר"פ אמינא מילתא דשבור מלכא לא אמרה ומנו? רבא אמר קרא הוא ענה הוא ענה דמעיקרא תנו רבנן? עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן באר ומן וקשת הכתב והמכתב והלוחות קברו של משה ומערה שעמד בה משה ואלוהו פתיחת פי האתון ופתיחת פי הארץ לבלוע את הרשעים ויש אומרים אף מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה ויש אומרים אף המזיקין ויש אומרים אף

אל"ה בני שעיר החורי וכו' מלמד שבא צבעון על אמו. תימה דניש נחלין (צ"ג קטו:) מוכח מהאי קרא דניש צניס צניס וא"כ מנלן שצנח על אמו? ועוד לא מנלנו בכל המורה שיקרא לזן אשתו צנו והכא אמר לדהי קרי ליה צנו לפי שזולד מאשתו? וי"ל דקרי ליה צנו לפי שהיה צן צנו כדאמרין ציש נחלין והכא דייק שצנח על אמו מדלל כתיב איה שהיה כמו כן צן לצעון ולא כתיב אלא ענה לחודיה ש"מ לפי שהיה נמי צן אשתו של שעיר כתיב קרא הכא עס שאר בני שעיר: אין

ואותבין עלייהו הא דתניא אין מברכין על האור אלא במוצאי שבתות הואיל ותחילת ברייתו הוא, וכיון שרואה מברך עליו מיד, ר' יהודה אומר סודרן על הכוס, ואמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה. ופירקין לא קשיא, הא דתניא אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת ולא ביום הכפורים באור היוצא מן העצים ומן האבנים, והא דאמר משמיה דר' אלעזר מברכין באור היוצא מן האור ששבת, ופירש רב נחמן בר יצחק כוואל דברים שבין ביש וביה כמטרה, באור ששבת ממלאכת עבודה. תניא נמי הכי עשית שיתיה דולקת ותולכת בשבת כולה, במוצאי שבת מברכין עליה. ואקשינן ואור במוצאי שבת איברי, והתניא אלו דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות, באר שיתיה מהלכת עם ישראל, ומן שירד להם, וקשת דכתיב את קשתו נתתי בענן, כתב מכתב, פירוש כתב, וורת האותיות. מכתב צירוף האותיות להיות תיבה להקרות במילה. ו"א כתב, אלו כ"ב אותיות כתב הקודש שאנו כותבין בו ומשמשיין בו. במכתב הוא נקרא שטרטגנה שרואה ונקרא מכל צד מארבעה צדין, והוא הכתוב על הלוחות, והוא שפירש הכתב והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות. ולוחות כמשמטן. וקבר משה רבינו, ומערה שהיא נקריה הגור שעמד בה משה רבינו ואלוהו זכור לטוב. ופתיחת פי האתון בלעם, ופתיחת פי הארץ לבלוע קרח. ור' יאשיה אמר אף האיל הנאות בסבך, והשמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש. ר' נחמיה אומר משום אביו אף האור ופרד ר' יהודה אומר אף הצבת. קנני מיהא ר' נחמיה אומר דאור בין השמשות נברא. ופירקין האי אור דגיהנם הוא, אבל אור דידן במוצאי שבת איברי. ואקשינן איני והא גיהנם אחד משבעה דברים שנבראו קודם בריאת העולם הוא, ואלו הן תורה ותשובה גן עדן וגיהנם כסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח. ופירקין עס ענה אור של גיהנם נברא בשני בשבת, אור דידן עלה במחשבה ליבראות בערב שבת ולא נברא עד מוצאי שבת. ר' יוסי אומר שני דברים עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ואור דידיה בערב שבת איברי והתניא רבי יוסי אומר אור שברא הקב"ה בשני בשבת אין לו כבייה לעולם שנאמר? ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה ואמר רבי בנאה בריה דרבי עולא מפני מה לא נאמר כי טוב בשני בשבת מפני שנברא בו אור של גיהנם ואמר רבי אלעזר אע"פ שלא נאמר בו כי טוב חזר וכללו בששי שנאמר? וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד אלא חללה קודם שנברא העולם ואור דידיה בשני בשבת ואור דידן במחשבה עלה ליבראות בערב שבת ולא נברא עד מוצאי שבת דתניא ר' יוסי אומר שני דברים עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ולא נבראו עד מוצאי שבת ובמוצאי שבת נתן הקב"ה דיעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה והביא שני אבנים? וטחנן זו בזו ויצא מהן אור והביא שתי בהמות והרכיב זו בזו ויצא מהן פרד רבן שמעון בן גמליאל אומר פרד בימי ענה היה שנאמר? הוא ענה אשר מצא את הימים במדבר? דורשי? חמורות היו אומרים ענה פסול היה לפיכך הביא פסול לעולם שנאמר? אלה בני שעיר החורי וכתוב אלה בני צבעון ואיה וענה? אלא מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה ודילמא תרי ענה הוו? אמר רבא אמינא מילתא דשבור מלכא לא אמרה ומנו שמואל איכא דאמרי אמר ר"פ אמינא מילתא דשבור מלכא לא אמרה ומנו? רבא אמר קרא הוא ענה הוא ענה דמעיקרא תנו רבנן? עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן באר ומן וקשת הכתב והמכתב והלוחות קברו של משה ומערה שעמד בה משה ואלוהו פתיחת פי האתון ופתיחת פי הארץ לבלוע את הרשעים ויש אומרים אף מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה ויש אומרים אף המזיקין ויש אומרים אף

רבה שבור מלכא משום דבקי היה דינין והלכתא כותיה דינין? כדן היוצא מפי המלך שמתקיים ושבור מלך פרסיים היה צימי רבא: בגדו 174

חללה של גיהנם נבראת קודם בריית העולם ואור שלה בין השמשות נברא. איני והא אור של גיהנם בשני בשבת איברי. ופירקין חלל של גיהנם נבראת קודם בריית עולם אור של גיהנם נברא בשני בשבת, אור דידן עלה במחשבה ליבראות בערב שבת ולא נברא עד מוצאי שבת. ר' יוסי אומר שני דברים עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ובמוצאי שבת נתן הקב"ה בינה באדם מעין דוגמא של מעלה, והביא שתי אבנים וטחנן זו בזו ויצא מהן אור, והביא מין סוס ומין חמורה והרכיבן זו על זו ויצא מהן פרד רבנן. ויש אומרים אף מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה ובגדו של אדם הראשון והמזיקין.

עין משפט נר מצוה

ל"א א מ"י פכ"ע מהל' שנת ה'ל' כד קמנ עשין טו טו"ש א"י"ח ט"י רלח טע"ף א ו"י מ"כ מ"ד: [נר אלפס בכרת פ"ח דף מג:]; מ ב ג מ"י שס ה"ל טו טו"ש"ע שס ט"י רלח טע"ף ח:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ראשית דרכו ב' באש שחורה ע"ג לבנה. ע"י נצט"י שר השירים צפסוקי צלומי תלמלס שמורות כעוד:

לעזי רש"י

ט"זיל"י"ש. צבת.

רבינו הגנאל

ואותבין עלייהו הא דתניא אין מברכין על האור אלא במוצאי שבתות הואיל ותחילת ברייתו הוא, וכיון שרואה מברך עליו מיד, ר' יהודה אומר סודרן על הכוס, ואמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה. ופירקין לא קשיא, הא דתניא אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת ולא ביום הכפורים באור היוצא מן העצים ומן האבנים, והא דאמר משמיה דר' אלעזר מברכין באור היוצא מן האור ששבת, ופירש רב נחמן בר יצחק כוואל דברים שבין ביש וביה כמטרה, באור ששבת ממלאכת עבודה. תניא נמי הכי עשית שיתיה דולקת ותולכת בשבת כולה, במוצאי שבת מברכין עליה. ואקשינן ואור במוצאי שבת איברי, והתניא אלו דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות, באר שיתיה מהלכת עם ישראל, ומן שירד להם, וקשת דכתיב את קשתו נתתי בענן, כתב מכתב, פירוש כתב, וורת האותיות. מכתב צירוף האותיות להיות תיבה להקרות במילה. ו"א כתב, אלו כ"ב אותיות כתב הקודש שאנו כותבין בו ומשמשיין בו. במכתב הוא נקרא שטרטגנה שרואה ונקרא מכל צד מארבעה צדין, והוא הכתוב על הלוחות, והוא שפירש הכתב והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות. ולוחות כמשמטן. וקבר משה רבינו, ומערה שהיא נקריה הגור שעמד בה משה רבינו ואלוהו זכור לטוב. ופתיחת פי האתון בלעם, ופתיחת פי הארץ לבלוע קרח. ור' יאשיה אמר אף האיל הנאות בסבך, והשמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש. ר' נחמיה אומר משום אביו אף האור ופרד ר' יהודה אומר אף הצבת. קנני מיהא ר' נחמיה אומר דאור בין השמשות נברא. ופירקין האי אור דגיהנם הוא, אבל אור דידן במוצאי שבת איברי. ואקשינן איני והא גיהנם אחד משבעה דברים שנבראו קודם בריאת העולם הוא, ואלו הן תורה ותשובה גן עדן וגיהנם כסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח. ופירקין עס ענה אור של גיהנם נברא בשני בשבת, אור דידן עלה במחשבה ליבראות בערב שבת ולא נברא עד מוצאי שבת. ר' יוסי אומר שני דברים עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ואור דידיה בערב שבת איברי והתניא רבי יוסי אומר אור שברא הקב"ה בשני בשבת אין לו כבייה לעולם שנאמר? ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה ואמר רבי בנאה בריה דרבי עולא מפני מה לא נאמר כי טוב בשני בשבת מפני שנברא בו אור של גיהנם ואמר רבי אלעזר אע"פ שלא נאמר בו כי טוב חזר וכללו בששי שנאמר? וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד אלא חללה קודם שנברא העולם ואור דידיה בשני בשבת ואור דידן במחשבה עלה ליבראות בערב שבת ולא נברא עד מוצאי שבת דתניא ר' יוסי אומר שני דברים עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ולא נבראו עד מוצאי שבת ובמוצאי שבת נתן הקב"ה דיעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה והביא שני אבנים? וטחנן זו בזו ויצא מהן אור והביא שתי בהמות והרכיב זו בזו ויצא מהן פרד רבן שמעון בן גמליאל אומר פרד בימי ענה היה שנאמר? הוא ענה אשר מצא את הימים במדבר? דורשי? חמורות היו אומרים ענה פסול היה לפיכך הביא פסול לעולם שנאמר? אלה בני שעיר החורי וכתוב אלה בני צבעון ואיה וענה? אלא מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה ודילמא תרי ענה הוו? אמר רבא אמינא מילתא דשבור מלכא לא אמרה ומנו שמואל איכא דאמרי אמר ר"פ אמינא מילתא דשבור מלכא לא אמרה ומנו? רבא אמר קרא הוא ענה הוא ענה דמעיקרא תנו רבנן? עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן באר ומן וקשת הכתב והמכתב והלוחות קברו של משה ומערה שעמד בה משה ואלוהו פתיחת פי האתון ופתיחת פי הארץ לבלוע את הרשעים ויש אומרים אף מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה ויש אומרים אף המזיקין ויש אומרים אף